

Szolga Fejér magyartevés.

Az UNITÁRIUS EGYHÁZ könyvtára

I. kötet.

BIZONYSÁGTEVÉS

EGYHÁZI BESZÉDEK

IRTA:

ORBÁN LAJOS

UJSZÉKELYI UNITÁRIUS LELKÉSZ.

SZÉKELYUDVARHELY

BECSEK D. FIA KÖNYVNYOMDA 1918.

Vigyázók.

Luk. 12 37. Boldogok azok a szolgák, kiket, mikor az Úr hazamegyen, vigyázva talál.

Csendes, halk beszéddel, arcán elmélyedő, szinte bús tekintettel tanítja Jézus tanítványait s a köréje sereglett hallgatóságot. Tanítja őket mint aki tudja, hogy nemsokára itt a vég s meg kell válnia övéitől. Övéitől?.. Egyedül az okoz fájdalmat lelkének: vajjon nevezheti-e övéinek azokat, kik most annak vallják magukat? Vajjon valóban övéi azok, abban az értelemben, amint az atyának emléke akkor is él a gyermekek lelkében, mikor ő már elköltözött az élők közül? Vajjon nem szalmaláng a lelkesedés, mely most bennük lobog, de az első szél kioltja belőlük? Igaz, hog egykor ott hagytak mindeneket: megszokott foglalkozást, csendes családi tűzhelyet, egyszerű emberek örömét és követték őt a bajba, a megaláztatásokba és veszedelembe, de ha egyszer ő nem lesz közöttük, mi biztosítja afelől, hogy nem hagyják cserben az eszmét?

Szomorú felhő suhan át arczán s még egyszer komolyan lelkükre köti »ne keressétek a világi kincseket, ne tudakozódjátok, hogy mit kell ennetek, vagy innotok, hiszen ezekről a világi pogányok szorgalmattosak, hanem legyetek hasonlók azokhoz, akik várják az ő urokat a menyegzőről, hogy mihelyt megjön és zörget, azonnal megnyissátok neki sziveteket«. Legyetek vigyázók! Én elmegyek, de meglássátok, hogy visszajövök. »Amely órában nem is gondolnátok, akkor jön el az emberfia és boldogok azok a szolgák, akiket az Úr megérkezvén, vigyázón talál.« Azért ti legyetek vigyázók.

A keresztény világhoz intézett hangos szózat e szelid intelem. Halálos harcmezőkön, égő városok romjai felett mintha az

Úr lelke járna, hogy számon kérje kétezeréves vigyázásunkat. Az ítélet lesújtó volna, azért csak azt keresem, hogy e véres fergetegben ma *kik a vigyázók* s vajjon mi *hogyan vigyázzunk?*

* * *

Kik a vigyázók? Nézzetek északra: nehéz szagú párák szállanak föl bűzhödt mocsarokból. Ember, állat messze elkerüli, kigyók és békák kedvenc tartózkodó helye. Munkás kéz nem szánt felette nehéz rögöt, kulturának nyoma sincs ott, bibicek és sirályok csapata repdes elhagyott zsombékjai felett. A rokitnó mocsarak ezek! Ma övig gázolnak benne magyar bakák, száraz galyakat gyűjtenek maguk alá, hogy fáradt fejüket ne az iszapba hajtsák. Ma minden talpalattnyi hely ott, hol szunyogok és legyek rajai tenyésztek a betegség csíráit: emberek lakása. Süppedő nád közül, földalatti odvaikból kiverik a farkasokat, hogy helyükbe dőljenek s az őrütek szemet égető füstje mellől, a nélkülözés és szenvedés álmatlan párnáiról reátok gondolnak. Ezek a vigyázók!

És nézzetek délre: Kő kövön. Égbe meredő sziklák között metsző szél sívit. Itt nincs a természetnek az a fenséges bája, mely magas hegyen elragadja a szemlélőt. Zuzmara és nehéz köd fekszik mindenben. Törpe fenyő és boróka gyér csoportokban tenyész rajta. Kunyhónak, háznak nyoma sincs erre. Ugyan kinek is volna kedve és bátorsága e kietlen, éles kövek között lakni? Neve: Doberdó s e név többet mond mindennél. Hiszen hónapok pokoli küzdelmének vihara zugott el felettük, pokoli élet-halál harcnak rettenetes tusája festette pirosra e kopár sziklák falát magyar honvédek vérével. Fehér sziklákön fekete, aludt vér: ez a Doberdó s ők a Doberdó hősei: a vigyázók!

Nézzetek keletre. Vadregényes fenyvesek között, bércek árnyékában keskeny ut szalad: a magyar határszoros. Tolvajok módjára lopózik be rajta a vérengző farkas báránynak bőrében. Mint vipera csuszik ártatlan lakások közelébe, aggok, anyák és csecsemők futnak előlük kibontott hajjal a vak éjszakába, ott hagyva gyilkos rablók szabad prédájául egy élet szerzeményét és menekülnek a biztos halál elől. De ottan áll a magyar határ-őrség kis csapata. Halálmegvetéssel küzd a tizszeres, huszszoros, százszoros erő ellen — elhull mind egy szálig, de halálukkal megváltják menekülő véreik életét. Ezek a vigyázók!

Vezessem-e tovább a képzelte, hiszen bármerre nézzünk — nézzetek ez ország határain kívül fegyverben áll a világ s mindenütt ott áll, ott küzd, fárad, vérzik a magyar: a mi fiaink, testvéreink, hitvesünk, a mi dicsőségünk és gyászunk, örömünk és bánatunk hordozói, reménységünk és szeretetünk tárgya, — virágok, melyek szívünk közepéből nőttek s talán e perczen roskadnak össze a halálos golyótól.

Ezek a vigyázók ma. Életünk, nyugalmunk és boldogságunk őrei, a leghősebb hősök, a legéberebb vigyázók, akik hét ország legvadabb tájait avatták szent golgotájává a szenvedő magyarságnak. Ma tőlük tanulunk mi is vigyázni.

Ha megkérdeitek e nagy tettek véghezvivőit, kivétel nélkül ezt a választ kapjátok: kötelességünk volt. Nos, ebben legyünk mi is vigyázók. Kötelesség. Mily kegyetlen, éles szó ez, ha kényszerűség a lendítője. Elhív a szorakozás mellől, elszakaszt kedvesed ölelő karjától, korlátokat emel életed szabad folyása elé, sőt életed is magának követeli. De ha nem kényszerűség, hanem szívből vett parancs a kötelesség szava, te annak engedelmességgel megkönnyíted a robot terhet, megszépíted a hétköznapi szürkeségét, felmagasztosítod az életet az egyetlen célnak való odaadásban. A kötelesség nem alkuszik: nem kérdi, hogy tetszik-e vagy nem, hasznos avagy nem, veszélyes-e vagy nem? Ez csak egyet ismer: tedd, amit tenned kell! Tedd, ha gyümölcsöt nem is élvezed munkád veritékének, ha roskad is két vállad alatta, ha szenvedned, ha véres könnyeket is kell ejtened miatta, ha életedet kell odaadnod!

Bizony, a kötelesség kemény és komoly szó. De ma az egyetlen, amelynek elvégzése jogot ad a pusztá léthez. A kötelesség elkerülése mindig csúnya volt, de ma több ennél, ma kegyetlenség, gyalázat, Istenkároklás. Avagy nem kegyetlenség azokkal szemben, kik ma kettő helyett is kell viseljék a munka terhet, — a semmittevők székében henyélni? Nem gyalázat, hogy amíg százan és ezren pusztulnak el pusztá kötelességből, ezalatt mások hangos dobzódásban tölthetik únott napjaikat? Nem istenkároklás személyes civakodásban forgácsolni el az erőket, holott ma szüksége van a köznek a kicsinyek szolgálatára is?

Ti legyetek azért vigyázók minden dolgaitokban. A léleknek

ura ma véres mennyekzőjét tartja, de egyszer mégtér a halálmezőkről és számon kéri akkor, hogyan sáfárkodtatok ezalatt? A kötelesség oly sok oldalú, hogy azt elsorolni mind nem lehet, de megtalálja mindenitek a saját körében, ha lélek szerint jártok. Lelkeitek vigyétek át minden dolgaitokba. Az odaadás, az önzetlenség, a könnyörület és részvét lelkét.

A terhek nőnek napról-napra s te pihent álomból kelve, pirulás nélkül tudnád nézni, hogy más rozkadozzék és megszakadásig viselje saját terhedet is? A könnyek sokasodnak napról-napra és te boldogabb embertársam, ki talán nem vagy vesztes a nemzet színe-virágjának vesztőhelyén, nem éreznéd a szent köteleztetést, hogy ott szárítsd fel a könnyet, ahol csak lehet? A gyász, a bánat, az elkeseredés megült ma minden szívet, óh mutasd meg — Jézus megmutatta, — hogy a fájdalmak Golgotáján is lehet emelkedett szívvel, isten bizalommal járni.

Emelkedett lélekkel, ihletett érzések között járjátok a kötelességek áldozatos utját, legyetek minden pillanatban készek arra, hogy Isten kezébe tegyétek nyugodtan számadástokat, mert boldog az a szolga, akit az Úr, bármikor érkezik, vigyázva talál. — Amen.

Az ember.

Móz. I. 1. 27. Teremtette Isten az embert az ő képére.

A teremtés gyönyörű mythosa az ember teremtéséről azt mondja: »Formálta Isten az embert a földnek porából és leheltet vala az ő orrába életnek lehelletét és így lett az ember élő lélekké.« És aztán szép virágokkal, édes gyümölcsökkel fölékesített kertbe, az ugynevezett Édenbe helyezé. Minden meg volt, amit szemészája megkívánt: dolog nélkül hullott a gyümölcs ölébe; a folyókban a hal, erdőkben a vad mind az ember föntartására, táplálására volt rendelve. De az ember — akkor is csak ember volt: nem elégedett meg azzal, amivel birt, a tiltottra vágyott s hálátlanul visszaélt az Isten: a teremtő jóságával.

De hiszen ismeritek mindnyájan e történetet. Es bizonyára azt is tudjátok, hogy mindez amint irva van: egy Krisztus előtt több ezer évvel élt népnek a felfogása a teremtésről, Istenről és az emberről. Ma már különféle tudományos elméletek kitanítanak minket a világ előállításáról. Azonban a régi emberek egyszerű, naiv hitének van minden tudományos magyarázaton felülálló erkölcsi tartalma, mert azt is olvassuk, hogy *Isten az embert saját képére teremtette.*

Nekem e pillanatban e bibliai kijelentésre az az érzésem támad: mit bánom az ember származásának tudományos megfejtését, hogy egy koponyából, egy régi kőbaltából, vagy egyetlen csontból is megtudják határozni korát, műveltségét, történetét; mit törődöm én azzal, hogy hat nap alatt, vagy millió éven át teremtődött, alakult, képződött e világ, hogy a föld forog a nap körül, vagy fordítva; *engem az a kérdés foglalkoztat, miért vagyok én: az ember a világon, mi a rendeltetésem az életben, mi a célja*

az örök alkotónak velem, mi végre teremtettem? Erre felel meg a szentírás: teremtetten Isten az embert a maga képére és hasonlatosságára.

E kijelentés nem az ember természetét, alakját jelöli meg, mint sokan hiszik, hanem *hivatását*. Mert nem lehet más célja a földön élő embernek, mint az isteninek visszasugároztatása érzésben, gondolatban, cselekedetben. Ha elgondoljuk, hogy e gondolatot az emberiség primitív korszakában vallották, hogy az akkori ember tudása, ismerete, gondolköre mennyivel fejlettebb volt a mainál, érdemes eltűnődni felette, hogyan lehetett, hogy valláserkölcsei érzéke oly magasrendű volt és hogyan lehetett másfelől, hogy korunk, amelyben a korszakalkotó találmányok és felfedezések következtében nem hiába hivalkodott a műveltség aranykorának diszítő jelzőjével, ily mélyet hanyatlott erkölcsi felfogásban, ily végzetes bűnbe sodorta magát e rettentő világháború felidézésével? Mert ne habozzunk egy pillanatig se kimondani, hogy a mai kor emberiségének örök szégyenfoltja marad e háború, bárhogyan és bármikor végződjék. Isten képmására teremtetett ember soha magáról jobban nem feledkezett meg, magáról, mint mostan.

A bűn súlyát és horderejét elsősorban az határozza meg, hogy mekkora belátással és öntudattal követték el, azért a gyermek, vagy korlátolt ember cselekvése nem esik oly súlyos beszámítás alá, mint az előre kiszámított tervvel, józan elmével, alapos rákészültséggel végrehajtott bűn. Az ókorban, a történelem előtti időkben, sőt a középkorban is háboruztak az emberek. A történelem utját patakokban ömlő embervér mutatja mindvégig. E küzdelmekre azonban mind ez ideig a lelki durvaságban és műveletlenségben kerestük a magyarázatot. De most... sokszor azt kell hinnünk, hogy megrendült az emberiség céljába, jövődjébe vetett bizalmunk. Azért hordottak össze emberek századokon keresztül vasszorgalommal tudást, energiát, szellemi termékek gazdag kincseit, hogy mindezeket most egy pokoli tervben fogant elhatározással saját maga, teremtője ellen fordítsa? Azért emelt művészi alkotásokat, építették lángelmék ihletett gondolataikat csúcsíves székesegyházakba, a kényelem és jólét palotáiba, hogy most az legyen legfőbb gyönyörűsége, ha egyetlen ágyú-

lövedék romba dönti? Azért kellett az orvosi tudománynak lépésről-lépésre hodítani el területeket a haláltól, azért mentette meg mindig újabb felfedezések útján a betegek és nyomorékok ezreit, hogy most tizezreit gyártsák a nyomorékoknak, bénáknak, testi és lelki betegeknek?

Megrendülve kérdezzük, egy ember hogyan tehette mind- ezt? Lehetséges, hogy amit a tegnap még elvetemült gonoszság- nak tartottunk, ma erénynek és szent kötelesség gyanánt magasz- taljuk? Nevezzék bármi magasztos néven a hazafiság hazug értelmesei, tüntessék ki a legragyogóbb érdemkereszttel, de a hozzátapadt embertestvérek vére, gyermekek gyásza, hitvesek és anyák könnye miatt a háborút az öldöklést mi sem fogja menteni.

Bűn s ma a műveltség tetőfokán a legnagyobb bűn a há- ború. S csak ennek beismerése, emberies érzésünknek ez ellen való tiltakozása táplálja bennünk a reményt, hogy az Isten kép- mása teljesen ki nem veszett az emberből, hogy bár halványan, bár alig-alig hallhatóan int felénk egy távoli szózat: »legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok«. Mert az Isten saját ké- pére teremté az embert s az ő akarata és bevégzett célja, hogy hozzá, az örök tökéletesség forrásához, mindig közelebb jusson.

Mióta élünk e szörnyű világkavarodásban, mióta szívjuk annak romlott, fertőzött levegőjét? Talán az idő is kiesett életünk- ből? Azóta sok érzés viharzott át a lelkünkön. Átéltük a lelke- sedés mámorát, a veszteség bújait, a megcsaltak fölháborodását, a győztesek reményét s a békét sóvárgók szomjas vágyakozását.

Nagy és fontos kérdések várnak feleletre. A történelem s a jövő mindenre megadja a választ; de egyre nekünk kell meg- felelnünk és ránk nézve az is a legfontosabb, hogy mit tegyünk mi egyénileg, mi a hivatásunk nekünk a háboruban? Ez pedig ma sem más, mint az egyetlen örök emberi eszmény követése: »legyetek tökéletesek«.

Nemzetek legnagyobb eltévelyedése közepett is teljesítheti az egyén legszebb kötelességét: a tökéletesség szent parancsát.

Sőt mentől nagyobbat süllyed szemünkben egy világ, annál szebb, annál nagyobb a feladat, hogy mi abból kiemelkedjünk.

Ne feledjük, hogy a magunk mulasztásáért nem tehetünk egy nemzetet felelőssé. Mi a szeretet, a jóság, a könyörület, a

megbocsátás, a türelem és részvét fogalmát kapcsoltuk Istenhez. Ezekben legyünk azért, vagy legalább igyekezzünk a tökéletesség fokát megközelíteni.

Hogy van gyászunk, bánatunk, szomoruságunk, veszteségünk? Az kétségtelen. »Hiszen akit egyénileg nem sújtott is e csapás, ha egy kis erkölcsi komolyság van benne, magával hordozza egész életén keresztül e világháború kitörülhetetlen sebeit és szenvedéseit.« De mindezek nem mentenek föl, sőt inkább fokozott erővel hívnak keresztényi kötelességeink teljesítésére. Ezek közül most csak egyre hívom fel a figyelmet: *az áldozatra*.

Hogy sokat áldoztunk idáig is! Én jól tudom. De nézzetek azokra a tömegsirokra, melyekben átlótt szívvel pihen annyi jó magyar vitéz. Szülők el nem sirathatták, testvérek nem borulhattak koporsójukra. Vagy nézzetek azokra az örökké világtalanokká, bénákká, tehetetlenekké nyomorúlt harcosokra, akiknek hiányzik karjuk, hogy magukhoz ölelhessék gyermekeiket, akiknek szemük fénye nem jön meg soha, hogy szemébe nézhessenek övéiknek. Vajjon mit nem adnának érte, hogy mindez ne így legyen? Hányszor ne áldoznák fel szivesen mindazon javaikat, amiből tőlünk csak morzsát kér a könnyörület?

Jusson eszünkbe, ha minden javainkat is odaadnók, még mindig hálával tartozunk a puszta létért azoknak, akik ezt saját életük árán mentették meg.

És többet az áldozat kötelességéről restelném is mondani, hiszen az Istenhez vezető tökéletességnek ez az első lépcsőfoka s ha mi ezt az első lépést sem tudjuk megtenni, akkor igazán megdőlt az ezredéves igazság, hogy az embert Isten saját képére formálta. — Amen.

Éva és Mária.

I. Móz. 3. 20. Nevezte vala pedig Ádám az ő feleségét Évának, mivelhogy minden élő embernek anyja volna.

Ján. 19. 26—27. Jézus azért látván az ő anyját és az ott álló tanítványt, akit szeretett, azt mondja : Imhol a te anyád !

A szentírás női alakjai között két kiemelkedő típus van, mind a kettő két külön ideálnak megszemélyesítője : Éva és Mária. Az első az ó-testamentum, a második az új-szövetség íróját ihlette meg. Az egyik megosztja a paradicsomi számkivetés után Ádámmal a verejtékkel szerzett kenyeret, lúgast varázsol a pusztában, kedves dalával vidámítja fel a csüggedőt és gyermeket szül a számára : ez a feleség. A másik édes reménnyel mutatja fel gyermekét az Istennek, örködő gonddal vigyázza lépteit és zokogva kíséri a Golgota halálos kertjébe : ez az édes anya. Éva és Mária. Az ember évezredes sorsát e két női eszménykép sugaras alakja övezte körül, mint drágakövet az arany foglalat, e két eszmény segítette fölfelé törésében : az egyik mint támogató, másik mint vonzó erő. Mária meglevő értékek őrzője, nemes hagyományok táplálója, Éva új ösvények meglátója, elrejtett kincsek feltalálója. Mindkettő azonban egynek a kiépítésén fáradozik : a családi szentélynek.

Mi volna az emberrel, ha egyszer e két típus kiveszne életünkből? Találnánk-e más eszményt, mely úgy betöltse életünket, mint a hitves és az anya szellemképe? Nem tudom. De azt állítom, hogy ma is ép úgy, mint az emberiség őskorában, a legszebb és legmagasabb hivatása a nőnek a hitvesi és anyai hivatás. Erről beszélek.

I.

Jézus és az ő hűséges tanítványa, Pál apostol az élet legfőbb eszményét a szeretetben találja. Az evangéliumnak legszebb gondolatai, az apostoli levelek legragyogóbb sorai a szeretetről szólnak. Ezekben elég utalást találunk arra nézve, hogy mi a szeretet, milyen és hogyan valósítható meg? Jézus szeretete korlátlan, előtte az egész emberiségre egyaránt kiáradó, valóban isteni szeretet állott eszmény gyanánt, Pál apostol gondol már az intézményes szeretetre, amely különféle szervezetet létesít a megvalósulására. Mindkettőnek a felfogása azonban megegyezik abban, hogy az igaz szeretet ismertető jegye az, hogy nem keresi a maga hasznát, mert önzetlen. E jézusi és páli szeretet megélésére szolgál, mint minden társadalmi alakulat »ős sejtje«, a család elsősorban. Hiszen a család alapja két szívnek a szeretetben való összeforrása. De ne feledjük, hogy a szeretetnek ébrentartása elsősorban mindig a nőtől függ, mert az ő szívébe oltotta Isten azt az őt erőt, mely a férfi szívet, mint mágnes patkó az acél darabot, maga felé vonza.

Emberi hivatásunk megélése egyénileg lehet bármilyen magasztos és emelkedett, álljunk bármilyen hatalmas érdekelttségnek az élén, nélkülök egyoldalú, tökéletlen a munkánk, a hiány és üresség lépten-nyomon érezhető életünkben s talán a mily mértékben borít el a tekintély és hódolat, olyan mértékben fakúl meg egyéni életünkben egy színes kép, melyet csak egy hűséges élettárs szeretete tudott volna kiábrázolni rajtunk.

A nő a férfi segítő társa, ki vigasztalással, ihletésével, új életet adó energiájával, légies természetének látásával s ha kell, két keze munkájával ott áll a férfi mellett, mint egy állandó ősvonzás emeli őt terveit, küzdelmeit, törekvéseit, fáradalmait és fájdalmait fölé s így munkál közre hivatása megélésében.

Ő a ház jó szelleme. Lépjetek egy lakásba és azonnal megismerszük, hogy tisztaság és rendszerető gyöngéd hitves ujjai jártak minden tárgyon; más a ház levegője, stílusa: a lelke, mert a nő egyénisége hagyta bélyegét mindenben. Valóban nincs szomorúbb látvány, mint egy oly lakás, melynek nincsen asszonya.

A nő élő lelkiismeret. Ha az égi szózat halkúl a férfi szívében, mondja a költő (Madách), hogy:

A nő tisztább lelkülete
Az érdekek mocsarától távolabb,
Meghallja azt és szíverén keresztül
Költészetté fog és dallá szűrődni.

Mely férfi lelkében ne élne egy ilyen női eszmény? Egy szelid, boldogságot sugározató kedves arc? Enünknek szebbik, jobbik mása, kiben lelkünk megsejti önmagát, az ó-testamentum gyönyörű allegóriájának szavaival: »immár találtam hozzám hasonló társat, ki az én csontomból való csont és az én testemből való test«. Hogy mégis oly ritkán találjuk meg, az talán az eszmény természetéén rejlik, mely csak addig vonz, míg elérhetetlen. De mégis szomorú volna, ha ezt általánosítani kéne s ha így van sokszor, annak inkább az a magyarázata, hogy a szeretetet, mely két idegen szívet összehoz és összetart, legtöbbször hibásan értelmezik. Az a lobogó láng, melytől csak úgy izzik korunk irodalma — hamis láng s ha van ilyen, minden bizonnyal hamar kialszik és hideg közömbös, sokszor gyűlöletes salak, ami utána marad. Az igaz szeretet nem perzsel, nem emészt, de éltetve melegít és »örökké megmarad«, mint Pál mondja s mindig tisztább, világosabb fénnel ég. A hitvesi szeretetet sem a nagy szenvedélyek jellemzik, hanem az állandó, kis áldozatok tényei.

Egy híres regényíróknak (Mikszáth) egy bájos elbeszélésében olvastam, hogy a lány iránti szerelmének zálogául az édesapa azt követeli az ifjútól, hozzon elébe akkora színaranyat, mint amekkora a leány. Világos, hogy a követelés teljesíthetetlen. De a szerelmes férfi egy percig sem habozik, elindul idegen világok aranyhegyei közé, hogy összehordja a tömérdek aranyat. Egy darabban sehol sem találja, de apránként gyűjti és minden máréknyival közelebb áll a céljához.

Ez ifjúhoz hasonlóan hordjuk össze mi is a szeretet apró porszemeit: szivességet, türelmet, előzékenységet, odaadást, lemondást, elismerést, megbocsátást, az öröm szerzésnek apró kis ajándékait — míg az egészét összetéve előttünk áll a nagy, igaz, diadalmas szeretet. Az ilyen szeretet az, mely soha el nem fogy,

sőt napról napra jobban gyarapszik. Boldog a férfi, akire egész életén árad a hitvesi szeretet melege.

II.

A női eszménykép kiszélesedik, mélyül és értékének legnagyobb fokát éri el az anyaság által. Van-e szó, melyre olyan megható, tiszta és szent érzéssel gondolnánk, mint amikor azt halljuk: édesanyám? Kinek ne élne emlékében, lelkének legbelső szentélyébe írva egy bánatos, szelid, ősz fürtökkel koszoruzott halvány arcú asszony, ki oly sokszor ringatott bölcsőnkben, oly sokszor hajolt felénk kimondhatatlan szeretettel csókolva álomra szempillánkat, oly sokszor virrasztott felettünk lázas homlokunkon tartva puha kezét, kitől az első szót tanultuk, kivel az első játékot játszottuk, ki első ruhánkat varrta, kinek első szerelmünket dadogtuk el s később is kifáradva, megtörve, megverve és megtaposva az élet szeges csizmája által oda hajtottuk öregedő fejünket az ő vállára, hol ismét az egykor vidám, rakoncátlan kis gyermekek lettünk, hol biztonságban éreztük magunkat minden támadás elől.

Kétszer boldog a férfi, kinek lelkében a hitvesi eszmény mellett ott áll az édesanyának emléke. Nemcsak a házat lehet felismerni, hogy van-e asszonya, de az emberi lélekről is leolvasható, hogy volt-e valaha édesanyának nevelő gondja és szeretetének hatása alatt? És ebben áll az anyaságnak pótolhatatlan értéke. Az édesanya csókja egy oly örökség, melyet akarva se tudnánk eltékozolni. Kinek ebből nem jutott, nincs a kerek földnek az a kincse, amellyel megvásárolhatná azt.

Édesanyánknak kétszer köszönhetjük az életet: mikor életet adott és mikor eszményekkel tölté meg azt. Ami által értékelni tudjuk s minden hiánya mellett is szépnek és érdekesnek találjuk az életet: az édesanyánknak emléke. Az a kincsünk, mely az Isten szeretetéből egy darab: édesanyánk szive.

A hitves él az ő hitveséért, de az anya meg is hal gyermekéért. Meghal, egyszerűen, póz nélkül, csupán szeretetből. Ő az önfeláldozó szeretet élő megtestesülése.

A hitves szereti a férjét doliásságáért, szépségeért, erejéért, jóságáért, nagylelkúségeért, testi és lelki kiválóságaiért, az anya szereti gyermekét félszegen, bénán, sebektől éktelenítve, szereti még bünében és züllöttségében is.

A világtörténelem sok kiváló nőnek emlékét őrzi, akiket anyaságuk tett naggyá, de az a sok millió anya, ki névtelenül szenved, hullat véres könnyet gyermekeért, ki a keblén melengetve, kis korában már szivébe csepegteti az emberszeretetet és Isten szeretet törvényét, az mind az ember tökéletesebb formájának örök alkotója. Hálátlan és lelkiismeretlen törekvés azért, mely hamisan értelmezett sociális eszmék alapján nekirontva sok régi, korhadt intézménynek, támadja még a családnak is a létjogát, mert benne az anyaság szent eszményét is gyöngíti. Vajjon cserébe mit adhatna érte? Élő szeretet helyébe pénzen vásárolt dajkaságot. Kilátástalan, sivár gondolat. A föld — tudósok véleménye szerint — fokozatosan hül s talán ilyen arányban hül az emberi szivek melege is. Érzelmi világunkból mindjobban áthajlunk az értelmibe. De ezt mesterségesen is siettetni, pusztítva minden olyan intézményt, melynek érzelem: a szeretet az alapja, annyi volna, mint siettetni akarni a föld kihülését.

Jézus keresztje alatt, a durva fához simulva szemében mérhetetlen fájdalommal tekint fel szenvedő fiára Mária. Mintha az élet megpróbáltatásainak súlyos keresztjein vergődő emberiség sorsának szinbolumát látnám e képben, melyet csak a nő ragaszkodó szeretete tud enyhíteni és általa megdicsőül a Golgota keresztje is. De ha egyszer magára marad a férfiú a harcban, az életkereszt is elveszíti dicsőségét s lealázó büntetésnek lesz kegyetlen eszköze. — Ámen.

Megváltás.

Ján. 10., 11. Én vagyok ama jó pásztor.
A jó pásztor életét adja a juhokért.

Jézus legszebb példázataiban pásztornak nevezi magát, aki nyáját kies mezőkön legelteti s kész a juhaiért még életét is oda adni, megkülönböztetésül a bérestől, aki nem pásztor, ki ha farkast lát elfut, mert csak béres és nincsen gondja a juhokra.

E példázattal kapcsolatban egy régi történetre emlékezem, melyet valamikor elfakult írások között olvastam. Egy szegény leányról szól ez a történet, kinek vőlegénye messze, idegen rab-ságban szenved. Az ifjú ember sokat nélkülöz, alig jut nagy ritkán ehető táplálékhoz. Panaszos sóhajtásait felfogja egy kósza felhő s elviszi ép a leány ablakához és a következőket súgja fü-lébe: »deli vőlegényed étlen sanyarog, de ha valaki itthon böjtölni tudna érette, bizony jobbra fordulna sorsa«. És a leány gondolkozás nélkül szigorú böjtöt fogad a maga számára. A fiatal embert később nehéz, kegyetlen munkára szorítják, alig-alig vonszolja fáradt testét. Ismét a felhőre bizza panaszát. S a felhő újból elviszi az üzenetet: »...ha valaki még nehezebb munkát vállalna érette, bizony-bizony jobbra fordulna kedvesed sorsa«. És a leány most sem habozik: elmegy s a legterhesebb bánya-munkát vállalja, mely az erős férfiút is idővel megőrli. Történik azután, hogy az ifjú súlyos beteg lesz. Erős láz gyötri, ajkai kicserepesednek, szemei véresek, nyugtalanul hánykolódik ide-oda durva fekhelyén. Ajkáról alig-alig hallhatóan sóhaj száll. És a hűséges felhő ezt a sóhajt is hazaviszi: »ha valaki nehéz betegséget venne magára érette, bizony-bizony meggyógyúlna«. A leány erre az áldozatra is kész vőlegényeért. Kórházba megy, a legsúlyosabb betegek közé, velük egy tálból eszik, kiissza poharukból

a maradék italt, csókolja sebzett szájukat, hogy átragadjon a súlyos kór őreá is.

Végül aztán az ifjú a sok szenvedést kiállva, betegségéből felgyógyulva, megszabadul az átkos rabságból és boldog szívvvel tart hazája felé. Haza érve első dolga, hogy tölkeresse mátkáját, de nagy csalódás éri, mikor a viruló, szépséges hajadon helyett egy össze aszott, himlőhelyes, emberi roncs áll előtte: egykori menyasszonya, akit a hosszas koplalás, az emberfeletti munka és a súlyos betegség teljesen összetört, elhervasztott, elrútított. A férfi eleinte megdöbbenve nézi-nézi a leányt, majd mérgesen hátat fordít neki, hogy többé soha se térjen vissza hozzá, kiről elfeledi, de eszébe sem jut, hogy miatta hervadt el, miatta csúnyult meg a leány.

Ime — a fia — a történet, mely nem történt meg, de mégis igaz, mert az emberi léleknek két ellentétes jellemző típusát: az önfeláldozó és a hálátlan lelket világítja meg és igaz abban az értelemben, hogy az élet állandóan termeli az ehhez hasonló jellemeket s hogy alapígénkhöz közelebb jöjjenek a keresztény világ története is azt igazolja, hogy az emberek hálátlanul elfordultak attól a jó pásztortól, aki életét adta az ő juhaiért.

Miként áldozta életét nekünk Jézus és miként fordult el az emberiség tőle? Ez lesz beszédem tárgya.

I.

Körülbelül 2000 évvel ezelőtt Galilea pálmaligetei között egy ember kezdett tanítani az Isten országáról. Megjelenésében egyszerű. Az anyagi élet követelményeivel szemben a lehető legigénytelenebb: saruja porlepte, ruházata az akkori kor viselete szerint a szegényebb néposztályéra vall, táplálkozására nézve ellenségei azt mondják nagyétű, de napokig el tud lenni étlen, szomjan, lakásáról ő maga mondja, hogy a rókának van barlangja, de az emberfiának nincs hova fejét lehajtania. E szegényes külső alatt azonban rendkívüli, hatalmas lélek lobog s a mennyire kisigényű a külsőségekben, ép oly fenséges tervvel lép a világba: megváltani a bűnös, önző, szerencsétlen emberiséget s e tervének meg-

valósítására a legmagasabb követelményt állítja föl magával szemben: *életét teszi föl terveire.*

A Jézus idejében két fajtája volt az embereknek: az egyik, aki uralkodott, a másik, aki szolgált. Az elsőé volt minden jog, minden hatalom, minden öröm és élvezet, a másiké az elnyomtatás, a nyomor és szenvedés. Mint egyszerű néposztály gyermeke jól ismerte azt a sok megaláztatást, melyre a szegénység kényszeríti hibáján kívül az ember, jól ismerte az egyszerű emberek minden bújat-baját, keserűségét, de látta azt is, mit ők százados elnyomatásuk miatt a szolgaságba és alázatba beleoltva nem láthattak, vagy legalább nem éreztek oly élénken, hogy ez nincsen jól így, hogy ez nem emberi, mert igazságtalan és szive nem megvetést érzett e nyomorúlt páriák iránt, hanem megtelt részvétellel, szánalommal és szeretettel: De viszont olthatatlan gyűlöletet érez azok iránt, akik hatalmuk és kiváltságaik magas polcán gőgösen néztek el a szenvedő tizezrek felett, kiknek verejtékéből és nyomorából élősködtek, Senki előtte fájdalmasabban nem érezte a kiáltó ellentétet és senki előtte oly nagy vágyat nem érzett, hogy ezen változtasson, hogy ép ő legyen a megváltója az emberiségnek. Tudta, hogy ez nagy önmegtagadást, türelmet, odaadást, bátorságot, áldozatot, egyszóval a *legnemesebb lelki tulajdonságok állandó készenlétét követeli* tőle s mikor ő a megváltást választotta hivatásául, tudta, hogy *mit* ad az embereknek? Rendkívüli szellemi képességei még az ő idejében is magas állásra emelhetők volna, sőt azok a váradalmak, melyet a zsidók a Messiáshoz kötöttek s ezt benne látták egy ideig, talán a koronát is megszerezték volna számára, de mindezt visszaútasítja, mert *csak* megváltója akar lenni népének s hogy igazi megváltója lehessen, még többet is föláldoz: feláldozza azt, ami minden ember életében erős kötelékekkel fűzi az élethez: a vagyont és mindazt, amit a vagyon jelent: jólétet, nyugalmat, biztonságot; éhezik, nélkülöz s mint egy kitagadott bolyong hajléktalanul azok között, akiké szive minden dobbanása. Föláldozza a legtöbb és legmélyebb örömet nyújtó családi élet boldogságát is. Ő, aki egy családnak szerette látni az egész világot, melynek egyetlen, legjobb atyja az Isten s aki testvérének nevezi az elesett bűnöst is — egész élete végéig nélkülözi az igazi családi élet melegét.

De aki nagyot és szépet akar, el lehet készülve reá, hogy az akadály is nagy, amivel meg kell küzdenie, mert ezer és ezer egyéni érdek, hiúság, törekvés keresztezi a legszebb tervek útját s ő, aki a legnagyobbat és legszebbet akarta: az emberiségnek a szerető Atyához való fölemelését, a legmakacsabb gyűlölettel, a legridegebb visszaútasítással, a farizeusi osztály gőgjével, korlátolt vallási dogmák hatalmas rendszerével, övéinek szűkkeblűségével és meg nem értésével találta magát szemközt. S ha csak az ő ügye lett volna, vagy egy társadalom, egy nemzet érdeke, melyért síkra kelt, talán nem is tudta volna oly nagyszerű következetességgel megharcolni a harcot, de az ő ügye az egész emberiség és az Isten ügye volt s ez a tudat adta meg neki azt az isteni elhívás érzetét is, hogy ő és csak ő az a jó pásztor, ki életét adhatja juhaiért. Ez ügy valóban életét is követelte. Egy borongó pénteki napon 3 évi munkálkodása után keresztre feszítették. Ez a haláltusa volt legmegrázóbb áldozata életének, de legfényesebb bizonyágtétele megváltói küldetésének és rendkívüli emberi nagyságának. Mások is szenvedtek egy igazságért előtte és utána sok százan vértanú halált, de senki nem viselte még a mártíromság kínját abban a mély hitben, hogy az emberiség üdvéért hal meg oly nagy lelki nyugalommal, Istennel és emberrel annyira megbékülve, mint Jézus.

Mindenét a világnak áldozta, hogy a világnak adhassa azt a hitet, azt a szeretetet, azt az odaadást, hűséget és nagylelkűséget, azt a nemes életeszményt, amiben megtisztulhatott volna minden bűnétől és nyomorától az ember. És ez a világ mindenét elvette, amit egy embertől elvehet, hogy naggyá lehessen általa. S vajjon méltó lett őhöz?

II.

Mindenekelőtt mondjuk ki: a világ méltatlan volt Jézushoz, mert őt nemhogy követni akarta volna, hanem a legjobb esetben félreismerte, tanításait nemhogy megvalósította volna, de legjobb esetben félremagyarázta. Az első keresztények között, kik »jóságukat s vagyonukat eladák és azokat szétoszták s mindenük kö-

zös vala» a közös testvériség gondolata mintha kezdene valósággá lenni, de mihelyt a kicsinyek megerősödnek, mikor az Egyház hatalmas tényező lesz országok és lelkek életében, kisebb gondja is nagyobb annál, hogy Jézusnak — kit mesteréül vall — szellemét élje és megvalósítsa. Nem céлом itt fölemlegetni azt az áldatlan és lelketlen küzdelmet, melyet a középkori keresztény anyaszentegyház folytatott, élén a Krisztus helytartójával a leg-leplezetlenebb világi hatalomért és uralkodásért, csak annyit állítok, hogy itt a Jézus szellemének érvényre juttatását hiába keresem. És hiába keresem másutt, kívül az egyházon és más korokban, ezt a szellemet teljes diadalra emelve sehol sem találom. A Jézus erős egyénisége teremt pusztai szent életű remetéket, teremt testsanyargató, önmehtagadó aszkétákat, hős lelkű martirokat, tüzes szavú prófétákat és apostolokat, önfeláldozó vitéz lovagokat és önfeláldozó tudósokat, teremt merész lelkű hitújítókat, nagy jellemeiben, kik ihletésüket Jézustól nyerték, nem szűkölködik egy század sem, de a világot egészében sohasem tudta meghódítani a krisztusi szellem, mert a világ nem tudta, de egyetlen társadalom sem magáévá tenni a jézusi tanokat. Mert ha tudta volna, nem lennének országok, melyek a mások leigázásából, nemzetek meghódításából, rabszolgakereskedelemből és tudatlannak kihasználásából teremtették meg létalapjukat. Nem fajulhatott volna el az osztálygőg annyira, hogy egyes társadalmi osztályok között nagyobb mélységek tátongjanak, mint az ember és állat között, nem a hatalom és az uralkodás volna legfőbb eszménye az egyesnek és nemzeteknek, nem voltak volna olyan éles határvonalakat az egyes birodalmak között, melyek örökös harcoknak tűzfészkei, nem lennének annyian nyomorékok, árvák és elhagyatottak azért, hogy az emberiség egy kisebb része, de sohasem a jobb része, gond és munka nélkül dőzsölhessen az ő könnyeik és verejtékük árán.

Nem! Ha a Jézus szelleme hatotta volna és hatná át az emberiség szivét, nem lenne az emberben ma is uralkodó az állat az ember fölött, nem kéne, hogy azt lássuk, amit hogy lássunk meg kellett érnünk.

Hálás feladat lehetne kimutatni, hogy e világháboruban, ez óriási tűzvészben miként hamvadnak és pusztulnak el napról napra a legfőbb erkölcsi értékek, miként esik áldozatul az embe-

riség gyöngébb és — fájdalom — nagyobb fele a bűnnek, rosszaságnak, keresztényietlen önzésnek, de nem teszem, mert minden rosszaság, minden bűn s a fékeiktől felszabadult gonosz szenvedelmek pusztítása ellenére is hiszek abban a hatalomban, mely a jobbak szívéen keresztül vetíti állandóan a világba a Jézus megváltó szellemének sugárkévéit. Mi csak a láthatókra nézünk és remegve, vagy győzelmes akarással olvassuk, miként ölt még mindig nagyobb méreteket az öldöklés, melyet a technika és tudomány óriási felkészültségével tesz még borzalmasabbá és lemondással így sóhajtunk: ez a krisztusi kereszténység csődje! De ime, minél inkább elfajúl a küzdelem, annál erősebb lesz a vágy az emberi szivben, hogy véget vessen ezeknek, annál forróbb a visszatérés óhaja, a becsületes, békés munkához s egy ellenállhatatlan kényszerűség, egy láthatatlan erő végzetszerűen hajtja az embert a közös megértés és a testvériesülés felé. Mi más ez az erő, mint az a világhatalom, az az összeretet, mely egykor leghívebb fiának halálából s azóta is mindig a legjobbak áldozatából teremt a számunkra szebb és boldogabb lehetőségeket.

Méltóvá lett a világ megváltójához? A feleletem, hogy nem, de minden áldozat után hittel hihetjük, hogy közelebb visz az Isten őhozzá. Befejezésül elmondom az imént megkezdett történet végét. Mikor az ifjú el akarja hagyni a leányt, nagy fényesség veszi körül s tündöklő szépségben áll a férfiú előtt, százszor szebben, mint valaha volt. Az ifjú megfordul és repeső szívvél tárja ki karjait, de a leány tiltó mozdulattal elútasítja: Rossz ember — így szól — csak testi szépségre vágytál, de a léleknek azt a kincsét, mely éretted áldozta föl szépségét, megvetetted. Méltatlan voltál hozzám, de ha van bátorságod, hogy magadra vedd ugyanazokat a nélkülözéseket, terhet és szenvedést, melyet én érted elviseltem, akkor... akkor a tied leszek.

Vajjon e véres háború szenvedéseit nem vehetjük mi is egy olyan próbának, melyet amidőn becsülettel és hűséggel állunk, voltaképpen jogot váltunk magunknak egy szebb és boldogabb jövőre, melyben méltóknak bizonyulunk, hogy a jó pásztor igazi juhainak neveztesünk. Az ő megváltó áldozata mondjon igent és áment minden igaz áldozatra. — Ámen.